pagini bucovinene

ANUL II, nr. 15

MARTIE 1983

SUPLIMENT EDITAT ÎN COLABORARE CU COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

autograf

Scrisoare închisă

Am uitat să vă spun că eu nu mă plictisesc niciodată la Suceava. Nu, nu-mi țin de urît zidurile „negre" pe care „bate lună", poate doar cei care au trecut înaintea mea prin acest aer albăstrui și șuierător al unui început de decembrie, poate doar eu însumi cel de acum patruzeci de ani trecuți scoțind prima exclamație (de bucurie ?) aici, la vederea lumii acesteia. Am uitat să-ți spun toate astea, prietene care m-ai întrebat la telefon dacă mă plictisesc. Pare desigur cam convențional să tot spui că te simți solidar, umăr lîngă umăr de umbră, cu ființe din care n-au rămas decît, uneori, numele, uneori faptele. Și totuși, vrînd-nevrînd, aici, „sus în cetate la Suceava" un astfel de sentiment mă cuprinde cînd privesc blîndele dealuri ale Bucovinei ce duc, pe neștiute, spre cine știe unde, sau spre Rădăuți, spre Horodnic, acolo unde bunicii, străbunicii mei... Cîte un nuc bătrîn știu sigur că l-au văzut și unii dntre ei, cîte un brad...

NICOLAE PRELIPCEANU

NICHITA STĂNESCU

LA 50 DE ANI

LECȚIA DE ZBOR

Fiind, ca orice operă mare, simplu, scrisul lui Nichita Stănescu e, totodată, inepuizabil. Ceea ce-și poate pretinde cititorul este să găsească o cheie în care el să poată fi rostit, fie și parțial, dar de la un capăt la celălalt. O astfel de cheie ar putea fi motivul zborului, omniprezent fără a acoperi întregul. Cîțiva exegeți l-au observat, dar l-au depistat numai pînă la un punct al creației, fără a-i sesiza și calitatea de motiv fundamental.

Volumul 11 elegii — prima mare victorie a artistului — se deschide cu un poem închinat „lui Dedal, întemeietorul vestitului neam de artiști, al dedalizilor"; precursorul mitic este prezent însă pe tot întinsul operei de pînă acum, uneori în ipostaze greu de decelat și cu o pregnanță variabilă. Simbolurile zborului sînt extrem de frecvente și felurite ; o enumerare completă a lor este imposibilă în acest cadru. Putem doar aminti cîteva din cele mai des și mai constant prezente (șoimul, vulturul, pasărea, pana, aripa, norul, fluturele, frunza, piatra care zboară, îngerul, daimonul, steaua) și sublinia plurisemantismul năucitor al fiecăruia dintre ele. Omul însă nu zboară ; această calitate aparține, în exclusivitate, artistului. Se postulează, astfel, necesara dihotomie interioară a creatorului de poezie. O meditație din Respirări o formulează răspicat : „În exercitarea poeziei e ceva care se poate învăța și ceva ce nu se poate învăța. Aripa o ai sau nu o ai. Poți să zbori sau să nu zbori cu ea. Depinde de aer, de înălțime, de alizeu sau de crivăț. Rare păsările care zboară pe ploaie și încă și mai rare cele care zboară noaptea. Aripa este forma naturală a roții. Aripa nu poate fi învățată însă roata poate fi învățată. Îngereasca o știi sau n-o știi, lumeasca se învață".

Așadar, motivul zborului nu ocupă, la Nichita Stănescu, întreaga arie a poeziei ; există o poezie a pămîntescului și una a celestului, mai exact a integrării cosmice. Cum cuvîntul poetic este văzut ca „vehicul al unei tensiuni de conștiință nenoționale", rezultă că poate exista poezie și în afara cuvîntului, sau realizată din necuvinte. Această poezie metalingvistică—pură „tensiune de conștiință" sau semantică — este cea emanînd din zborul la distanțe variabile de obiecte. Este, prin excelență, poezie de cunoaștere, situată deasupra sentimentului și metaforei, și, de aceea, tragică. Cea pămîntească este numai lirică.

De la primul volum — Sensul iubirii —, la ultimul apărut — Noduri și semne (inițialele acestui titlu sînt și inițialele numelui poetului) —, Nichita Stănescu parcurge întreaga aventură a zborului : părăsirea condiției terestre înălțarea dureroasă, atingerea unui punct foarte înalt, apoi revenirea printre obiecte și ființe, nu însă și la identitatea inițială, ci la una substanțial nouă: în linii generale, poetul urmează drumul lui Dedal. Sau ar fi poate mai eficient să zicem că se înscrie pe traiectoria mioritică a cunoșterii blagiene, minus interdicția exterioară a Marelui Anonim.

În primele volume, de la Sensul iubirii la Dreptul la timp, se consumă momentul inițial — de grație, am putea spune. Omul simte crescînd în el poetul. La început, ca aspirație încă nedeslușită : „...și eu am avut un vis, / Voiam foarte mult să mă depsrind, să mă arculesc... / Frînghia gravitației / Mă trăgea înapoi.", ce se transformă în certitudine : „...și aripile mi se văd mai bine, cum se întind / și tai, cu dunga lor, plimbătoarele fîșii / de portocalie lumină". Riscul destinului ascensional nu este presimțit : „Mă ridic și azuria boltă o împodobesc / cu strigătul meu liniștit". Presentimentul destinului tragic palpită în O viziune a sentimentelor ; poetul se verifică înfiorat și găsește primele semne în anii copilăriei : „O, și nopțile nu mă uitam niciodată spre cer, / de teamă că m-aș putea prăbuși spre el, / înfrigurat și singur, / lăsînd în urma mea lucrurile". Sensul zborului nu-i este încă deslușit fiind, deocamdată, și har și iubire ; un parfum de Floare albastră emană din Ploaie în luna lui martie : „O să te plouă pe aripi, spuneai /... / Tu mă strigai din urmă : răspunde-mi, răspunde-mi, / cine-s mai frumoși : oamenii ?... ploaia ?..." Impactul dintre ele e inevitabil („Mă tem că n-am să te mai văd uneori, / că o să-mi crească aripi ascuțite pînă la nori") și dă cîștig de cauză vocației : „Și trec ani și șoimul zvelt / de pe umăr nu-l mai lepezi, / doar secundele din el / bat din ce în ce mai repezi". Însă este evident că, pentru moment, harul zborului există doar ca pipăire a predestinării ; vag intuită este și ieșirea din cuvînt („Deasupra sînt planetele. Le poți atinge și tu, / cumva, / cu o vocală, cu o singură vocală, / cu A..."), dar lipsește aura tragică a ascensiunii. Ea începe să strălucească în Dreptul la timp : este conștientizată acum și dihotomia eu-lui creator în teluric și cosmic : „Se iscă o quadrigă pe cîmpia secundelor mele. / Are patru cai, are doi luptători. /.../ Unul își ține inima în vulturi, / altul își ține viața în roțile rostogolite". Zborul capătă o justificarea epistemologică : „Dar adîncul pămîntului e plin de morți / și nu e loc, și nu e loc, și nu e loc / pentru-ntrebări". Încercînd „îndoirea luminii", poetul este proiectat în sus și astfel începe urcușul : deocamdată se planează la mică înălțime, de unde se disting bine contururile lucrurilor : „frînghia gravitației" nu a fost tăiată, poetul pămîntescului încă este mai puternic.

Ascensiunea violentă, abruptă, se produce în 11 elegii. În prima, închis în cuvînt ca Dedal în labirint, poetul trăiește marea stare de criză : aripile îi sînt de prisos : „Aici dorm eu, înconjurat de el. // ...// Bat din aripi și dorm — / aici, / înlăuntrul desăvîrșit, / care se începe cu sine, / și se sfîrșește cu sine, / nevestit de nici o aură, / neurmat de nici o coadă / de cometă". A treia elegie reia, pe fondul presimțirii unui destin icaric, tema stării de criză. Secvențele poemului sînt montate într-un scenariu dramatic. În prima, privirii lucid-omenești i se revelează limitele simțurilor și ale obiectelor ; starea de temporalitate, de mișcare, declanșează criza cunoașterii, întreruptă temporar de un zbor fulgurant care se împlinește printr-un „fluviu de păsări" conducînd „spre o mare-nghețată, neînnegrită". Popasul scurt în punctul suprem, poate acel Aleph de mai tîrziu („Se arăta fulgerător o lume / mai repede chiar decît timpul literei A"), este urmat de o prăbușire dură : „Recădeam în starea de om / atît de iute că mă loveam / de propriul meu trup, cu durere, / mirîndu-mă foarte că-l am. // ... // Astfel mă încordam să-mi aduc aminte / lumea pe care am înțeles-o fulgerător, / și care m-a pedepsit zvîrlindu-mă-n trupul / acesta, lent vorbitor". Marele zbor se produce în Elegia a opta. Hiperboreea, unde sentimentul și cuvîntul, ca mijloace și obiecte ale poeziei, sînt abolite ; revelația se produce numai după ce o enigmatică Ea îl re-naște „viu / asemenea cerboaicei, pe zăpadă". „Idealul de zbor" se împlinește, deci, în Hiperboreea — „zonă mortală / a mai marilor minții, / loc al copiilor de piatră / din care sculptați sînt doar sfinții"; e un spațiu al sferelor-monade, mișcare de înaripate — „vulturi imenși" și, mai ales, de o „pasăre mai mare decît toate / cu ciocul ca o osie albastră".

În Obiecte cosmice, Oul și sfera, Laus Ptolemaei, Necuvintele se consumă ceea ce poetul numește „conectarea la Cosmos". Nichita Stănescu aspiră să creeze acea poezie — „tensiune de conștiință nenoțională". Încă din Elegai a zecea avertiza că este „bolnav / de ceva între auz și vedere, / de un fel de ochi, de un fel de ureche / Neinventată de ere", dar tentativa demiurgică de a scrie o poezie eliberată de fenomenal, de timp, se desfășoară abia acum în toată splendoarea ei tragică: o poezie — „idee cu gură", ca un „îngheț / mișcător al durerii. / Un sus spre sus încolăcit, rupînd în tăcere dantura serii". În jurul creatorului se închează zone reci, necontrolabile prin simțuri, ideea se desprinde de imagine, cuvintele — vehiculele de pînă atunci ale lirismului — sînt sfărîmate cu zgomot în dinții poeziei, care se mișcă acum „pe muchia de unde materia / se schimbă în gînd". Poetul însuși se transformă în sunet plutitor într-un cosmos indiferent la monologul său solitar : „Cu harul vreunei silabe / urnesc din înțepenire, într-una, / golurile sferice în alte goluri / aidoma lor, și fără de margini". Găsirea punctului Aleph este cota supremă a ascensiunii : „Aleph ! Iată punctul din care / Se vede sensul întregului, ca și cum / sensul ar fi însuși întregul". Dar cum „Aleph la puterea Aleph" nu e cu putință, din acest punct, mărturisind eșecul, începe coborîrea.

Ea se consumă pe o pantă lentă, mult mai lentă decît ascensiunea : incipient în În dulcele stil clasic, dramatic în Măreția frigului, resemnat în Epica magna. Acceptarea acestei stări nu este deloc ușoară ; împotrivirea poetului (deși recunoaște că nu există nimic „mai alunecos decît spinarea păsării") se situează între poruncă și implorare : „Du-te de la mine / mers al meu de cal pe două potcoave / Lasă să fie acest creier frumos / plapumă pentru ideile friguroase". Dar „dezîngerirea și dezariparea, dezmoștenirea și dezesperarea" s-au produs ; păsării, șoimului, vulturului le-a luat locul — grotescă substituire ! —

(continuare în pag. III)

Mihail IORDACHE

Confesiuni

Trează, umbra norilor mă caută noaptea ;
Nu mă va găsi la răspîntii, ci pururi
Mergînd pe o cale bătută
De lume,
Alcătuită din praful singurătăților,
Gata de a mă crede mereu pe tărîmul
Ultimului vis.
Cîștigul meu va fi prada vînătorului
Din hățișuri, pregătită pentru cîteva
Guri de uitare,
Căci nimeni nu va mîngîia ceea ce
Nu e, — și mîna nu va arde pe
Cărbunele stins.
Absența mea e dărnicia
Cîntecului închis ; tac pentru lauda
Oricărei ieșiri din cercuri hiperbolice.

Cineva, știu, mă însoțește prin noaptea
Singelui meu,
Poate pentru a mi-l face mai
Apropiat, una cu răsăritul meu
Sau poate și mai adînc,
Pentru a-mi cuprinde tîrziile amintiri,
Viscolul vreunui gînd și tot ce-a rămas
Întru neîmplinire.

N-am stins făclia destinului, ci am
Lăsat-o în clipa jucăușă
Ca pe-o floare a întristărilor mele,
A tot ceea ce știu despre mine
Și a tot ceea ce nu știu, pentru a
Rămîne cenușă, spuză pe rănile
Ce va trebui să le vindece
În ziua numită viață.
Ne încrucișăm cu proprii pași în oglinzile
Fumurii ; aștept alte ninsori într-o

Planetă a filosofiilor. Atunci, soarele
Va întîrzia și în noi, — reveniți
În tăcute firide spre
A nu ne tămădui
Niciodată.

Iulian VESPER

Desen de Ion Carp FLUERICI

FOLTICENII DE VIS

Amintirile au totdeauna un caracter liric care e mai important decît amintirea. Proiecțiune în trecut este o incantațiune magică pentru că suprimă timpul. Trăim prezentul în succesiunea implacabilă a acelor ceasornicului și a anotimpurilor. Dar cufundată în trecut, succesiunea nu mai este secvență, ci simultaneitate. Clipele se imobilează și tocmai prin această imobilitate, straniu paradox, capătă viață. Putem înțelege cum hieratismul olimpic și iconografia bizantină erau glande endocrine, izvoare de Apă Vie pentru imensele civilizații pe care le irigau. Fenomenul ține de misterele motorului imobil.

În amintiri, deci, clipele se imobilizează și devin zei, hieroglife și chemări. Trecutul este în lumea noastră un substitut al Tărîmului nevăzut din basme. Ca să ajungi la el trebuie să ai vitejia lui Făt-Frumos care se arunca în dînsul ca într-o apă. Omul care-l cucerește capătă demnitate de Demiurg, adică de Creator secund.

* * *

În cele întîi amintiri ale mele apar Uriașii. Pentru fărîma de viață ce eram, copacii atingeau cerul și important este că o credeam. Oamenii mari numesc aceasta iluzie optică, adică explicau cu o noțiune ceea ce, pentru omul nou ce eram, constituia o trăire, o experiență nedesmintibilă. M-aș fi scandalizat dacă mi s-ar fi explicat că rămurelele și frunzele din coroană nu atingeau efectiv Tăria, cînd pentru mine faptul era tot atît de evident și de sigur ca pietrele de pe jos. Iluzie optică ! Atunci, ce nu e o iluzie ?

Dealminteri era firesc ca legătura cu „Transcedentul" s-o am prin copacii care uneau cerul cu pămîntul într-un tîrg unde, pe acele vremuri, abia una la sută era clădit, pe cînd în rest se întindeau livezi. Pentru copilul ce eram, cariatide vegetale susțineau aevea un dom extatic peste tîrg, dom perceptibil tuturor, nevăzut de nimeni... Oamenii au intrat tardiv în el. Am simțit întîi vegetalele, apoi animalele, tovarășii de joacă și la sfîrșit, nepoftiți, oamenii maturi. I-am simțit ca abstracțiuni : Tată, Mamă, Bunici, pe cînd lucrurile erau vii. Nu-i aceasta adevărata înțelepciune ? De abia după ce a trecut adevărata copilărie, schemele umane au început să capete consistență, să prindă carne și să devie ființe vii. În prima copilărie eram împărat al unei lumi care și astăzi mi se pare cea reală, pentru că era împărăția Miturilor și a semnelor mute. De abia după ce am intrat în școală, a început procesul de demitizare, de a cărui excelență nici acum nu sînt convins. Școala m-a transformat în ceea ce numește, curent și prozaic, copil, adică într-un **minus habens,** pentru care cei mari deveniseră modele demne de imitat. Trebuia să devin, cît mai repede, un om matur. Noroc că miturile alungate au reintrat indirect în viața mea pe drumul cărților de basme. S-a produs o dedublare, contactul cu cei mari rămînînd indispensabil în moduri noționale și pragmatice. Totul îmi da ghes să mă înarmez cu arme fără de care nu se poate trăi pe planul social.

VASILE LOVINESCU

Așa că, încetul cu încetul, am început să-mi dau seama că făceam parte dintr-o familie de cărturari. Vastele dulapuri cu cărți, din biblioteca tatei și din cea a bunicului, au luat locul uriașilor din prima copilărie. Deși cititor pătimaș și acum, sînt convins că am pierdut la schimb, că învățătura arborilor era mai reală decît aceea a herbariilor care se numesc cărți. Nu livada, ci biblioteca era cimitir.

Am aflat în cursul vremurilor că vechea casă, pe cînd o mai stăpînea bătrîna băneasă Anastasia Cichirdic, se deschidea ospitalier tuturor. Mi se arătau camerele în care stăteau Vlahuță, Delavrancea, în nu rarele lor poposiri la Folticeni. În acest fel le-am simțit prezența înainte de a-i fi citit.

Tata, om de carte, călător impenitent, care simțea Europa ca o singură țară, „sage citoyen du vaste Univers", începuse să-mi povestească din călătoriile lui ceea ce puteam prinde, cu o reală putere de adaptare la mintea copilărească. Mă simțeam puțin incredul și chiar scandalizat cînd îmi spunea că munții din Elveția erau mai mari decît munții pe care îi vedeam de deasupra Băii, pe unde hălăduise Dragoș Vodă.

Mama aducea, în miezul de Moldovă în care mă închegam, un flux ardelenesc din Țara Hațegului și în vine din sîngele lui Ion Budai-Deleanu.

Natural nu e locul să vorbesc de literatura lui E. Lovinescu, în aceste cîteva note lirice.

Ceea ce a izbit, ceea ce a impregnat cu o dîră de neșters adolescența, tinerețea și maturitatea mea, a fost exemplul admirabil al unui om consacrat pe întregime, topit în opera lui. Din copilărie știam că în fiecare vară, în salonul cel mare din casa bunicilor, se află un cenobit care-și făurea opera cu trudă, de dimineață pînă seară. După dejun se odihnea puțin. Atunci intra la el, pentru cîteva minute, mama lui, bunica mea, se așeza la marginea patului, mîngîindu-i fruntea. Schimbau cuvinte obișnuite, pentru că tăcerea ar fi subliniat indiscret dragostea dintre ei. Partea masivă a operii lui acolo a fost făurită. Spre seară, lăsa condeiul și pornea pe strada Sucevii la vale, plimbare în care se lăsa binevoitor întovărășit, fără ca totuși să simtă nevoia unui tovarăș. Simțirile adînci și le inhiba pretutindeni și oricînd. Deseori mergeam cu dînsul. Vorbea de toate, dar îl simțeam cum incubează peisajul dimprejur ; nu permitea nimănui o încălcare a cetății lui interioare. Este un E. Lovinescu liric și pudic, pe care puțini l-au simțit. Se simțea uneori în el un fel de misticism păgîn,în care creștinismul nu avea loc. Ajuns la podul Șomuzului, se așeza pe tăpșanul de iarbă din marginea drumului și deschidea un jurnal franțuzesc; nu scăpa însă nici o picătură din licoarea unui apus de soare glorios pe dealurile Rotopăneștilor și ale Brădățelului. Se impregna cu el, nu prin simțuri, ci prin îngerul său. Avea aceasta comun cu colegullui de gimnaziu, Mihail Sadoveanu, dar cei doi oameni nu au vrut să aibă legătură decît prin țepii lor și e păcat.

Aveam vreo zece ani, cînd prietenul lui, tovarăș și el de plimbare și de convorbiri, Ștefanelli, academician, prieten și coleg de universitate cu Mihai Eminescu, a avut bunătatea să-mi întindă mîna cu politețea lui aulică. Nu pot uita gravitatea cu care E. Lovinescu mi-a spus, după despărțire : „Nu uita că ai strîns o mînă care a strîns-o pe a lui Eminescu".

Preocupările mele îi erau cu totul străine, aprecia însă forma literară în care le exprimam. Într-un sens era cu atît mai bine, pentru că astfel i se contura mai exact silueta sa literară și morală. Totdeauna îmi cerea să citesc eseurile publicate în cercul „Sburătorului", după publicare. Nu avea capul metafizic, dar bunăvointa sa era admirabilă, inepuizabilă, întinzîndu-se asupra tot ce ținea de scris.

Odată, îl întovărășisem într-o vizită pe care o făcea fostului său coleg de

(continuare în pag. IV)

DAN SOLCAN: UMBRA

La doi ani după apariţia, la Editura „Cartea românească“, a romanului **Căderea**, Dan Solcan propune cititorilor un nou volum*), de data aceasta situat cu mai multă claritate faţă de propriile intenţii şi mai lesne de definit în raport cu proza contemporană, opţiunea lui vizînd (cel puţin ca orientare generală) o literatură de esenţă analitică, în tradiţia lui Alexandru Ivasiuc.

Umbra, roman de mare densitate, explotînd tehnici narative care îi îngăduie mişcări ample şi complicate, se constituie într-un spaţiu supradimensionat, dominat de propria-i încărcătură, în care tensiunea epică dispare sub greutatea magmatică a introspecţiei. Pretextul conflictual, în aparenţă greu de descifrat, este tensiunea care se produce între termenii unui cuplu soţ-soţie în momentul în care fiecare din cei doi încearcă să-şi clarifice raţiunea propriei existenţe într-un perimetru social şi afectiv, pe care nu-l pot defini decît declanşînd mecanismul memoriei. Personajul în jurul căruia se centrează toată substanţa romanului este Z., artist şi om politic, personalitate contaminantă pentru contemporani, care, implicat în viaţa celor doi, îi separă, nu înainte de a le oferi iluzia perfecţiunii şi nu înainte de a le deschide drumul adevărului. Alexandru şi Nora — el intuind în Z. un model de conduită umană, ea un ideal al dragostei sale — caută fiecare, în imaginea celuilalt, posibilităţile apropierii de model. Totul se petrece într-un teritoriu al amintirii, al călătoriilor în interiorul fiinţei, de unde iau naştere spaţiul, timpul şi chipul personajelor. Iubirea lui Alexandru pentru Nora, aflată încă de la începutul ei sub semnul incertitudinii, trăieşte în „misterul“ care învăluie firea voluntară a acestei femei pentru care viaţa este o emanaţie a propiei voinţe de a fi şi, prin asta, în măsură să determine ample seisme în existenţa celor din jur. Pe de altă parte, personalitatea lui Z., nucleu al tuturor tribulaţiilor, contaminează şi după moarte, întruchipînd, prin puterea sa de implicare în conştiinţa celorlalţi, simbolul unei epoci bîntuite de incertitudini, în care sistemul de valori îşi deplasează mereu accentele, refuzîndu-se unei analize lucide, obiective.

Naraţiunea în roman este realizată într-un sistem al convergenţelor, demersul analitic plecînd, aşadar, nu din miezul unui conflict, ci în căutarea lui, esenţa tensiunii epice fiind tocmai urmărirea acestui demers. Eul narator (care este mereu altul în economia textului) urmează fluxul amintirii într-un efort conştient de descoperire a evidenţelor printr-o perpetuă reluare a aceluiaşi traseu din planul afectiv, dar mereu din altă perspectivă mereu în baza unor noi elemente, ele însele emanînd din mecanismul introspecţiei ; „Ca să-mi reamintesc un lucru uitat, sînt învăţat să refac un traseu, să mă reîntorc în camera din care am plecat, să reiau pagina din faţă pînă ce memoria intră pe pista normală. Lucrul uitat sare cu evidenţă extrem de clară“.

Adevărului ca valoare în sine îi este opusă o realitate mereu în mişcare, în care se înglobează raporturi temporale labile, consecinţă a faptului că memoria nu poate restitui o realitate în mod obiectiv, spre a o fixa în scheme cazuistice. Aşa se explică şi gestul lui Z., de „a-şi scrie cărţile în memorie, în sensul cel mai propriu al cuvîntului, dispreţuind transcrierea lor pe hîrtie ca o inutilitate“, aşa se explică şi faptul că jurnalul lui n-a adus, pînă la urmă, nici o clarificare, nimănui. În acest unghi discursul romanului îşi cercetează propriul mod de a avea raţiune : unica soluţie este aducerea în planul conştiinţei a unei realităţi şi refacerea continuă a acestui traseu din mereu alte unghiuri, astfel ca timpul să fie reconstruit în baza altor legi, devenind un timp al naratorului, sustras determinărilor exterioare şi rămînînd să fie retrăit succesiv de personajele care participă la acţiune.

Nesituării într-o logică temporală a acţiunii îi urmează incoerenţa de substanţă a personajelor („Eu dau nume obiectelor şi oamenilor, altele decît ale lor, ca să dispară înstrăinarea“) , labilitatea contururilor în care aceste personaje se înfăşoară de la un capăt la altul al povestirii, şi asta pentru că în **Umbra** personajele nu există în afara naratorului, în care sînt topite, existenţa lor fiind determinată de jocul măştilor unui singur protagonist (Alexandru) care-şi caută identitatea în personalitatea lui Z. Nici personajele feminine nu sînt altceva decît ipostaze ale unei femei unice, aspiraţii spre o sinteză desăvîrşită : Nora.

Circumscris într-o realitate de dincolo de memorie rămîne numai actul de scriere a romanului, pe care autorul îl face „la vedere“, adunînd pagini de jurnal, scrisori, confesiuni, mărturii şi supunîndu-le pe toate unui proces de „dizolvare“ în labirintul retrospectiv.

Există, totuşi, un timp istoric (şi aici vor apare aluziile la viaţa unor personaje reale ale epocii : Poetul, anchetatorul, caraliul, Amelia ş.a.) decantabil mai ales din situarea acestora într-o ierarhie, într-un anume spaţiu al puterii şi al condiţionărilor, ele devenind astfel exterioare — prin izolarea lor de monolog, prin neimplicarea în actul de „scriere“ a romanului — şi avînd, în consecinţă, realitate şi consistenţă fizică. Însă în roman timpul istoric se află mereu în confruntare cu „timpul mărturisirii“, trăind cu acesta într-o necesara determinare.

Convingător prin stăpînirea mai ales a tehnicilor narative şi a echilibrului în dizertaţie, romanul lui Dan Solcan, în demonstraţia sa că oamenii sînt separaţi de convenţii care nu se pot şterge decît anulînd legile timpului şi spaţiului, spre un teritoriu — şi el utopic — al memoriei, face dovada unui prozator de substanţă, avînd o remarcabilă putere de analiză şi cuprindere a nuanţelor sufleteşti.

Victor RUSU

*) Dan Solcan, Umbra, Ed. Cartea românească, Bucureşti, 1982.

Scrisoare din săptămîna o mie

Raluca, draga mea,

Întîmplarea face să te întîlnesc astăzi duminică şi să te văd pe partea cealaltă de stradă întocmai ca şi săptămîna trecută, luni, şi să mă gîndesc la zilele acestea de luni şi de duminică din marginea săptămînii şi la faptul că după calculele unui savant săptămîna aceasta în care te văd eu duminica este săptămîna o mie pînă la sfîrşitul veacului.

Aş fi vrut să trec strada să-ţi spun de acest sfîrşit şi să-ţi spun „la mulţi ani !“ şi poate şi alte cuvinte şi poate frumoase dar privind maşinile care alergau în lanţ am găsit un motiv să-mi acopăr şi să-mi stăpînesc bucuria de-a te vedea şi de-a-ţi vorbi, să trec înainte, cu privirea şi bucuria rămase spre tine, dar nu ca să-ţi destăinui starea aceasta — dacă tu încă n-o bănuieşti măcar — de extaz îţi scriu ci... Ai să-nţelegi îndată.

Vroiam să te iau cu mine sus în munţi, la bordeiul acela pitic încotoşmănat în omăt, unde prietenii mă aşteptau afară în jurul unui foc voinic, aşezaţi pe crengi răcoroase de brad, povestind despre stele şi mîncînd aşa sub sclipătul stelelor carnea sfîrîind în ţepuşca de stejar, friptă în jurul împănat cu răşină... Şi aş fi vrut să vii cu mine acolo sus mai aproape de stele şi mai aproape de oameni şi mai aproape de noi înşine căci, îmi ziceam eu în vreme ce priveam spre sine neîndrăznind să trec strada să te chem şi să-ţi spun — oare sub limpezimea cerului ai să-nţelegi ? — dragostea mea...

Dar nu despre sentimentul sau ezitarea mea sau despre noaptea aceea fermecată din munţi vreau eu să-ţi spun, să-ţi scriu adică acum — ai rîde nu-i aşa ? — ci despre două întîmplări diferite dacă pot spune că sînt întîmplări sau dacă pot spune că sînt diferite faţă de întîlnirea şi neîntîlnirea noastră pe marginile unei străzi, de-o parte şi de alta, aglomerate cu maşini şi pe muchia unei săptămîni care sfîrşindu-se mă întreb dacă întîlnirea noastră sau trecerea noastră pe stradă n-a fost a ta într-o săptămînă şi a mea într-o altă săptămînă şi mă tem că această îndepărtare a noastră creşte şi creşte chiar pe cînd îţi scriu aceste rînduri despre nişte întîmplări oarecare.

Dar am zis „dacă pot spune că sînt întîmplări“ pentru că afară de faptul că au urmat la scurt timp după întîlnirea noastră — îndată ce am ajuns acasă amărît şi fericit din pricina întîlnirii şi neîntîlnirii cu tine, am deschis aparatul de radio şi odaia mea strîmtă s-a umplut de zvonul unei colinde străvechi, acei pescari schingiuind un peşte sau dulf de mare ori un pui al Vidrei să le spună cînd e sfîrşitul pămîntului şi capătul veacului şi puiuţul Vidrei ţipă bezmetic şi neştiutor iar mumă-sa vine aprigă la pescari să-şi scape odrasla dezlegînd taina, numai că în momentul acela se întrerupe curentul electric şi aparatul de radio amuţeşte şi eu adorm în scurtă vreme cu întrebarea aceasta.

Cît să fi dormit nu mai ştiu, ştiu doar că visam, că m-am trezit dintr-un vis şi nu visam ceva deosebit dar am să-ţi povestesc — de asta îţi şi scriu — întrucît se leagă întîmplător sau nu de întîlnirea şi neîntîlnirea noastră dar mai cu seamă de acea colindă ruptă. Nu-ţi cer totuşi să-mi tălmăceşti sau să-mi propui măcar o dezlegare, tu ştiind bine că eu nu cred în vise decît în măsura în care sînt frumoase şi pot crede în frumuseţea lor. Or, din cîte o să-ţi dai seama, visul meu n-are nimic frumos pentru că e mult prea aproape de realitatea trăită, ca să zic aşa, cu puţin înaintea somnului.

Aceeaşi stradă principală, în vise, a oraşului ; aceeaşi porţiune în care ne-am întîlnit noi, între şcoală, cinematograf şi biserică, în vis cele trei clădiri erau marcate distinct prin cîte o aureolă albastră, şi eu merg pe partea dreaptă de trotuar discutînd cu un prieten despre poezia unei profesoare de engleză, prietenul meu recitînd minunat „numai tu mă priveşti pînă şi-n somn cum alerg prin livezi şi tramvaie urmărită-ndelung de Lichesis numai tu îţi trimiţi gonacii adînc să caute genunchii mei două ceşti pline cu mirodenii...“ şi în timp ce el rosteşte „ceşti pline cu mirodenii“ eu te zăresc pe tine venind pe trotuarul celălalt, din sens invers, printre oamenii învălmăşiţi în grabă comică şi în momentul cînd eu te zăresc venind ceilalţi oameni încremenesc toţi şi doar tu treci zîmbindu-mi iar prietenul meu recită în contiunuare „două ceşti pline cu mirodenii“ aceleaşi cuvinte întruna fără să mai ştie de mine care-am rămas locului şi-ţi fac semne cu mîna, tu nu vezi mîna sau mîna mea nu se mişcă, a încremenit şi ea în gestul ei proaspăt, tu îmi zîmbeşti, îţi fluturi capul ai înţeles poate şi poate vrei să-mi spui ceva dar mergi înainte şi eu dau să trec strada spre tine dar maşinile alunecă în viteză ticnită una după alta în ambele sensuri, tu nu te opreşti, mergi înainte doar întorcînd capul, faţa spre mine, uşor zîmbind, printre cei încremeniţi poate chiar de trecerea ta, poate chiar de netrecerea clipei şi atunci eu mă smulg din această încremenire şi mă răsucesc şi pornesc împotriva maşinilor curgătoare, peste ele înălţîndu-mi privirea şi strigîndu-te „Raluca, Raluca, Raluca“...

Dar tu scuturi din cap, adică „aud“ sau „ce vrei ?“, zîmbind şi eu cu palmele făcute strungă la gură să-mi ocrotesc cuvintele de lanţul maşinilor strig tare peste maşinile curgătoare şi peste mulţimea de omeni încremeniţi „te iubesc, te iubesc“ iar tu scuturi din cap „nu înţeleg“ şi eu urlu mai tare „te iubesc“ şi tu iar scuturi din cap că nu înţelegi şi-atunci sar să trec printre maşini şi mă trăzneşte un fluier puternic.

Mă răsucesc pe trotuar şi privesc atent : trec oamenii, aleargă maşinile acelea curgătoare, tu te-ai oprit doar un pas, parcă să văd eu cine a fluierat căci la încrucişarea străzilor, în mijloc, aşezat pe-un dovleac, cu tălpile goale — o bizdîganie de om — de ce-mi părea cunoscut ? — dirija circulaţia.

Fluierase dintr-o cheie măreaţă, el însuşi fiind un uriaş, cu tot trupul gol înfăşurat din cap pînă-n tălpi — cu tălpile goale acoperind aproape un dovleac strălucitor — de un şarpe încolăcit al cărui cap buhăit de somn îi linceza pe frunte. Dirija circulaţia acest uriaş, despuiat învîrtind în mîini două chei enorme, dintr-o astfel de cheie a fluierat paşii mei înspre tine, şi învîrtindu-se lipăind cu tălpile goale pe dovleacul strălucitor. Pe genunchi şi pe coapse, pe piept şi pe spate tatuat sau înfierat cu semne semănînd a zodii căci toate jigăniile de pe trupul uriaşului înturnau o coadă de peşte şi de asta, mi-am zis eu, nu cădea el de pe dovleacul acela rotund şi strălucitor pentru că pluteşte purtat de cozile acelor jigănii.

Avea însă la picioare, lîngă dovleac, un cleşte lung şi mic de tot alături de cocoş care ţipa la mine subţire :

— Ce vrei, nene ? Să te amendez ?

— Nu, am răspuns eu spăşit.

— Atunci ? De ce calci pe partea carosabilă a luminii ?

Nu mi-am dat seama dacă a spus „partea carosabilă a lumii“ sau „partea carasosabilă a luminii“, maşinile acelea curgătoare făceau un zgomot scurt şi supărător, nu puteam să mă gîndesc la sunetele cuvintelor şi înţelesul lor îmi aluneca, am să-l caut eu mai tîrziu, îmi ziceam, şi i-am spus cocoşului :

— Vreau să-i spun fetei... — şi te-am arătat cu mîna dreaptă pe tine care iar te-ai oprit sau poate nici nu te-ai mişcat să vezi ce se întîmplă şi eu m-am bucurat că iată îţi pasă oarecum de mine — să-i spun că mi-i dragă...

— Şi de ce nu-i spui ? a ţipat cocoşul, răsucindu-şi a mirare capul pe-o parte ca şi cum ceea ce i-am spus eu era agăţat undeva anapoda pe cerul senin.

— Îi spun — am zis eu — dar n-aude din pricina maşinilor.

— Ai ceva contra lor ? Hai ?, s-a răstit iar cocoşul.

— N-am, dar curg prea repede. Asta-i viteză legală ? Să meargă mai...

— Nu se poate, a zîmbit cocoşul răsucindu-şi iar capul pe-o parte.

— De ce nu ? am făcut eu mirat.

Cocoşul a ţipat şi a intrat în dovleacul strălucitor.

Am mijit ochii să pricep minunea acestei imagini, dar maşinile acelea treceau ca o piclă, doar numerele înscrise pe botul lor se rostogoleau ca pe-un contor urias şi deschizîndu-mi ochii din mijirea mea tîmpă, după un timp mi-am zis că ce-o să fie dacă totuşi voi călca pe partea carosabilă a luminii, cum mi-a reproşat cocoşul, şi chiar am şi făcut un pas şi în chiar clipa aceea am auzit iar fluerînd din cheia uriaşului iar maşina din faţa mea s-a oprit brusc şi — fie ce-o fi îmi ziceam, să mă calce, să mă rîşnească tîmpenia asta ! — şi am întors capul spre cei din maşină într-un zîmbet jîmbat, rămînînd aşa cu faţa schimonosită căci maşina aceea avea numărul o mie.

Şoferul s-a dat calm jos din maşină, purta cască de războinic şi de subsuoară scoase o lance mînjită cu sînge şi eu m-am gîndit că îmi arătă chiar sîngele meu după ce şi-a scos unelta criminală din trupul meu lovit de moarte. Ce nu se poate gîndi într-un vis ? Dar el m-a întrebat liniştit şi duios :

— Ştii ce înseamnă o mie ?

Am vrut să-i spun „du-te dracului“ şi să trec înainte dar el m-a oprit întinzîndu-mi în faţă lancea şi repetînd :

— O mie ! Spune ce-nseamnă o mie !

Atunci eu m-am uitat încă o dată pe tăbliţa automobilului său şi de pe tăbliţă la cei dinăuntru, erau încă şase, între care două femei, cea din dreapta şoferului privindu-se într-o oglindă rotundă cu rama şi coada prelungă de bronz, femeia zîmbindu-mi şăgalnic, zîmbetul ei amintindu-mi de tine şi privind imediat pe partea cealaltă de stradă unde ştiam sau credeam că eşti tu şi mă aştepţi să trec, dar tu nu mai erai acolo, era doar întuneric şi privind lancea întinsă în faţa mea am răspuns într-o doară :

— Înseamnă întuneric !

— Ei, vezi că ştii ! a rostit dispreţuitor şoferul acela aşezîndu-şi lancea însîngerată subsuoară şi intrînd în maşină.

De unde am înţeles că pot să trec şi am şi trecut şi am intrat în întuneric şi am strigat „Raluca, Raluca, Raluca“...

Dar tu nu erai de văzut şi de auzit căci era atît de întuneric încît vorbele mele se rostogoleau, se întunecau în clipa în care le rosteam şi negre se sfărmau pulbere precum acele străvechi statui din aur scoase la lumină dintr-o dată.

Noroc că m-am trezit, eram gata să izbucnesc în plîns — cum se poate ca o vorbă şi o vorbă de dragoste să se spulbere aşa ? îmi ziceam eu inciudat — şi m-am trezit într-o numărătoare inversă, urlînd în aparatul de radio tot mai puternic şi mai ameninţător în acordul chitarelor electrice încît am sărit şi l-am închis.

Mă spălam cu apă rece pe faţă şi mi-am privit în oglindă chipul acoperit cu pînza aceea de apă şi întrebîndu-mă cum s-ar putea număra apa, apa curgîndu-mi de pe chipul tîmpit de somn şi de întrebare şi de timp limpede. Şi limpede o boabă de apă îmi stăruia la tîmplă, scînteind, tremurînd.

Am aplecat capul să n-o răstorn şi aşa nefiresc, cu chipul acoperit cu o pînză de apă limpede m-am aşezat la masă şi-ţi scriu toate acestea doar ca să ştii, doar ca să ştiu că le ştii.

Ion FILIPCIUC

DUMITRU ŢIGANIUC

cositul ierbii

Urcă iarba şi printre blocuri,
iarbă lungă şi deasă ca un trup de păun ;
administratoru-i supărat —
să nu găseşti un obiect neînsemnat şi comun,
de trei zile caută-o coasă,
locatarii însă nu au mai adus-o
de la fosta lor casă.
Iarba creşte, coasa nu-i,
vechea iarbă-a dorului.
A pornit-o de la prima scară, de la prima uşă : „n-aveţi vreo coasă ?“
„Doamne, s-a speriat o mătuşă,
dacă sîntem bătrîni
chiar ne vedeţi cu coasa în mîini ?“
„Scuzaţi, zice administratorul,
dumneavoastră, mai tineri,
care prin sat aţi cosit chiar şi vineri,
nu v-amintiţi pe unde-aţi lăsat
instrumentul acesta ciudat, de tăiat ?“
„Nu ne deranja, te rugăm, noi trăim
de cîţiva ani pe asfaltul sublim
şi numai vîntul putem să-l cosim.“
Supărat mai este administratorul,
încremenit între brazdele dintre blocuri,
iarba îi creşte sub talpa pantofilor
precum glasul mării-n ghiocuri.
Post scriptum : după cîte am auzit
în locul coasei s-a folosit un cuţit.

şi ce mai faci, cîmpie?

Şi ce mai faci cîmpie fără mine ?
Că m-ai uitat în grabă bănuiesc
şi-un vînt din părul tău pe buze-mi vine
ca un polen uşor, nepămîntesc.

Pudrată cu fosfaţi şi parfumată
cu şpraiuri de benzină şi de roţi,
tot a seminţe ca şi altădată
miroşi şi naşti de toate pentru toţi.

Furat de griji, din şapte pîn'la şapte
cu sufletul mereu ca-ntr-o manta,
cînd morfolesc paharul spelb cu lapte
iar uit că fur mereu lumina ta.

Piscul tău sur e-o turlă cu albi îngeri,
superbu-mi pisc atîrnă de-un balcon,
dar dacă sînger te aud cum sîngeri
ca picături de grai de gramafon.

Sau poate eu îs placa ta mai nouă —
noaptea m-aşezi pe umerii-ţi fierbinţi,
schimbi cîteodată acul cel de rouă
şi hohotesc plătit cu doi arginţi.

poate...

Uneori, într-un mai liniştit colţ al cîrciumei
pline ca un burduf cu tutun şi alcool
se aşează-un bătrîn cardiac.
Chelnerul un pahar cu sifon îi întinde,
bulele oxigenului ca nişte icre de-argint.
Fumul clienţilor strecurîndu-se precum razele gama
înspre inima blîndă-a bătrînului.
Poate astfel veni-voi cîteodată din moarte,
răzimîndu-mă de vreo frunză,
aspirînd tainic aerul de ţigări şi alcool,
chelnerul într-o cupă aducînd o meduză.

steag alb

În faţa singurătăţii un steag alb să ridic,
să-l flutur ca pe-o batistă (de despărţire,
de-ntîmpinare ?)
Vine ea ca o vită la jug şi ducîndu-se ca un spic
dinspre secera mea sclipitoare ?
Să mă consider învins ? Oare
vameşii suri ciocănind în rulote
au pe listă stupefiantul acesta ?

poveste

Ce poţi să vezi oare în lumea asta
mai mult decît sergentul cu nevasta,
întîi de mînă şi-apoi separat —
ea cu copiii-n urmă, el-bărbat
întîi pe jos, a doua zi pe cal
trecînd războiul primul mondial,
pe cap cu coroniţă-ntors în satul
precum la grădiniţă premiantul.
Şi iar de mînă, despărţiţi apoi,
ea cu nepoţii-n braţe, el „un-doi“
întîi pe jos, a doua zi pe-un tun
trecînd războiu-al doilea nebun...
Singur să-l vezi, apoi, de-o cîrjă bleagă
încremenind cînd focuri se mai leagă,
scormonitor strîngînd în pumni cenuşă
şi într-un vas lăsînd-o lîngă uşă,
iar noaptea cînd pocneşte ca o cheie
mirosind-o trist ca pe-o femeie.

PERMANENȚE

Un mare prieten al Bucovinei: Sextil Pușcariu

Cornelia Brediceanu, viitoarea soție a lui Lucian Blaga, a trimis, la 10 octombrie 1918, manuscrisul **Poemelor luminii** marelui lingvist și filolog Sextil Pușcariu, profesor la Universitatea din Cernăuți. Acesta, numit director al revistei **Glasul Bucovinei**, vestea în **Prefața** publicată odată cu poezia **Eu nu strivesc corola de minuni a lumii** (**Glasul Bucovinei**, II, nr. 49, 3/16 ian. 1919, p. 1) că a descoperit un poet autentic, cu „o individualitate pronunțată, cu un talent binecuvîntat... despre care se va vorbi în istoria literaturii române". Cuvintele profesorului s-au împlinit. Rînd pe rînd, au fost publicate toate poeziile pînă în 23 mai 1919, cînd Sextil Pușcariu a fost numit la Universitatea din Cluj, avînd un rol important în organizarea ei.

Cît a funcționat la Universitatea din Cernăuți, profesorul Sextil Pușcariu desfășurase o activitate prodigioasă. In: Academia ortodoxă, **Almanah jubiliar**, Cernăuți, Soc. tipogr. bucovineană, 1909, p. 66—83, publicat de președintele Nicolae Cotos, îi apare valorosul studiu: 1905. **Privire generală asupra literaturii beletristice românești**, amplificat apoi în cartea: **Cinci ani de mișcare literară** (1902—1906), București, 1909. Tot el transformă **Glasul Bucovinei** în: „Organ de propagandă pentru unirea politică a românilor de pretutindeni" (1918) etc.

Cînd mi-a revenit sarcina să public, ca președinte al societății, al doilea **Almanah jubiliar** (**Cincizeci de ani de existență**. 1844—1934), cel dintîi gînd al meu s-a îndreptat spre Sextil Pușcariu, membru de onoare al societății. Doream să-i obțin colaborarea din motive lesne de înțeles. Adunasem ilustrații importante; aveam colaboratori de seamă, deși nu existau drepturi de autor. Ocupat cu acest almanah care-mi solicita toate puterile mele de student în anul al IV-lea, am plecat la Cluj și m-am prezentat profesorului Sextil Pușcariu cu cererea mea, folosind argumente din timp pregătite.

Auzindu-mă cine sînt, ce vreau și de unde am venit la Cluj, Sextil Pușcariu s-a ridicat de la birou și m-a îmbrățișat. (Încă nu mă îmbrățișase nici un profesor universitar!). O emoție vizibilă îi aburise privirile și-i alterase glasul. Mă pofti să stau pe un scaun și luă și el loc lîngă mine, întrebîndu-mă despre foștii săi colegi, mai ales despre Ion I. Nistor, și despre fostul lui doctorand, Leca Morariu. I-am spus de toate, văzînd marele lui interes pentru Bucovina.

— La voi, mi-am petrecut cei mai frumoși ani ai vieții mele. Eram tînăr și aveam multe planuri. La Cluj, am venit numai cu planurile, tinerețea mea a rămas la voi, în Bucovina...

Am luat masa împreună. Eu mai mult am ascultat monologul profesorului. Izvorul întrebărilor secase. Nu mai eram solicitat. Cele spuse de el le-am consemnat altundeva. Sextil Pușcariu începu, la un moment dat, să murmure versuri din **Gorunul**, pe care-l știam și eu pe de rost. Vocea lui se umplu din nou de emoție, cînd spuse pe ginduri: „...și mut / ascult cum crește-n trupul tău sicriul, / sicriul meu...". Am primit articolul pentru **Almanah**: **Un cuvînt din timpul migrațiunilor** și m-am întors acasă. Partea oficială, cu multe ilustrații, cu dări de seamă, statistici și regulamente, era aproape gata. Urma partea literară. Era prima mea carte (1935). Redactor al **Glasului Bucovinei** era Traian Chelariu cu care mă sfătuiam. Cînd răsfoiesc și acum **Almanahul**, îmi răsare înaintea ochilor chipul luminos al profesorului Sextil Pușcariu...

Petru REZUȘ

DICȚIONAR

(5) 1. BART. JEAN — **Eugeniu P. Botez** (28. XI. 1874, Burdujeni — Suceava — 12. V. 1933, București). ofițer de marină, scriitor. În clasa a II-a este elevul lui Ion Creangă, la Iași, oraș în care urmează gimnaziul, apoi un liceu militar. Absolvent al Școlii de ofițeri din București și al Școlii de aplicație a marinei din Galați, este pe rînd căpitan de port, comisar maritim. director general în Ministerul Muncii. Povestirea **Iapa căpitanului**, publicată într-un supliment al ziarului socialist „Lumea nouă" (1896) marchează debutul literar al scriitorului. Colaborează la „Adevărul", „Pagini literare", „Noua revistă română", „Revista maritimă", „Viața românească", „Adevărul literar și artistic", „Bilete de papagal" ș.a., reviste în care apar, înainte de a fi strînse în volume toate scrierile lui Jean Bart. În 1922 este ales membru corespondent al Academiei Române, iar în 1925 participă ca delegat al scriitorilor din România la Congresul internațional al scriitorilor de la Paris, alături de Galsworthy, Valéry, Pirandello, Unamuno. Joyce, H. Mann.

Proza scurtă cuprinsă în volumele: **Jurnal de bord**, **Schițe maritime și militare** (1901), **Datorii uitate** (1916), **Prințesa Bibița** (1923). **În Deltă...** (1925). **Însemnări și amintiri** (1928), **Schițe marine din lumea porturilor** (1928), precum și romanul **Europolis** (1933) fac să descindă în literatura română fascinantul univers al porturilor. O lume de hamali. pescari, marinari, negustori, avînd nestatornicia valurilor. surprinsă într-o dramatică încleștare cu viața se decantează de la o pagină la alta într-o narațiune dinamică. Naturaletea și spontaneitatea anecdoticii au generat marea popularitate de care s-a bucurat scriitorul de-a lungul timpului. În **Europolis** scriitorul reușește să înlăture unele teze poporaniste sau accentele naturaliste care se fac simțite în celelalte scrieri, realizînd un roman realist, perfect echilibrat. Romanul cuprinde frămîntarea micului port Sulina la venirea din America, după mulți ani, a lui Nicola Marulis, personaj care fascinează umanitatea micului tîrg prin fabulație care se naște în jurul ipoteticei averi pe care acesta ar fi adus-o cu sine. Concomitent se derulează dramele erotice ale Penelopei, cumnata lui Nicola și a fiicei acestuia, Evantia, într-o lume urăpareață, ostilă, grăbită să sancționeze fără cruțare deopotrivă greșeala și naivitatea.

Referințe (selectiv): George Călinescu, **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent**, București, 1982; Constantin Ciopraga, **Literatura română între 1900 și 1918**, Ed. Junimea, Iași, 1970; Pompiliu Constantinescu, **Scrieri 1**, Buc., 1967; Eugen Lovinescu, **Istoria literaturii române contemporane**, vol. II, Buc., 1973.

(6) BELDEANU, ION (22. VIII. 1939, Zamostea — Suceava), poet, prozator. În 1966 absolvă cursurile Facultății de filologie din Iași. Bibliotecar la Biblioteca regională Suceava (1961—1966), corespondent al ziarului „Scînteia tineretului" (1966—1968), redactor la ziarul „Zori noi" din Suceava (1968—1969). Din 1969 este corespondentul Agerpres pentru județul Suceava. În 1964 debutează în revista „Ateneu". Debutul editorial din 1973 este legat de apariția „Caietului de poezie" al Editurii „Eminescu". Volumele de reportaje (**Destine din nord** (1974) și **Albastru de Bucovina** (1979) cuprind destine de oameni și locuri în contextul mutațiilor contemporane. Gazetar prin excelență, scriitor de vocație, Ion Beldeanu încearcă să redimensioneze lumea pe care o străbate potrivit coordonatelor sale sufletești, atent la semnificații, poetizînd adesea, mitizînd uneori. Convingător fără ostentație, reporterul transformă faptul cotidian în emoție. Poeziile cuprinse în **Mireasa Pîinii** (1976) și **Bună seara, frumoasă poveste** (1981) izvorăsc dintr-o predispoziție lirică prezentă și în reportaje. Spațiul bucovinean, sentimentul continuității, limpezimea privirii spre și în lucruri, șlefuirea uneori migăloasă a versurilor dau discursului poetic echilibru și frumusețe.

Referințe (selectiv): Baltag, N., „Luceafărul" 30. XI. 1974, Călin, Constantin, „Ateneu", 1979, Cubleșan Constantin „Tribuna", 7. IV. 1977; Ștefănescu, Al., „Scînteia tineretului", 9. I. 1982; Ulici Laurențiu, **Prima verba**, Editura Albatros, 1973.

Octavian NESTOR

rătăcitorul corăbier

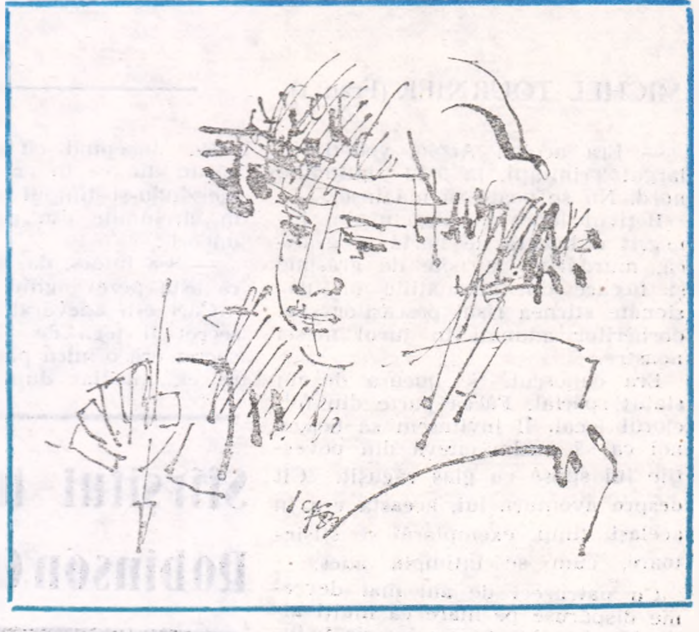
Ce lin respiră marea în apus,
Ca la-nceput de eră, numai spumă.
Hai, gîndule, cu mine, hai și du-mă
Spre lizierele verzui, mai sus.

Sporește liniștea cu-n fir și mă consumă.
Mai vreau să retrăiesc o clipă dus
De lecticele-albastre-apoi readus
La șesurile de nisip și humă.

Răsfăț de ape, soare, curcubeie,
Oglinzi născute dintr-un strop de cer —
Și-atîtea-alei pe-o singură alee.

Se nasc o clipă flori de apă-n alta pier,
Devine ora doar cît o scînteie,
Iar eu rătăcitorul ei corăbier.

George DRUMUR

trenul

Azi-noapte
mi s-a arătat un tren.
Un tren aprins
ce nu se mai oprea.
Soarele ieșea de sub șine.
Nu știu de unde venea.
Nu știu încotro se-ndrepta.
Mi se făcea dor de tine.
Și nu cunoșteam
vreo limbă să te strig.
Și trenul mereu se însorea.
De după pod,
Din pădure priveam.
Nu mă mișcam.
Eram o floare de frig.

Dan BODNAR

LECȚIA DE ZBOR

(urmare din pag. 1)

„cioara care a căzut pe mine cînd dormeam". Momentul acesta al aventurii se înscrie în ironia tragică; după o lecție patetică despre „starea de zbatere", lecția de zbor se derulează astfel: „Mai întîi îți strîngi umerii, / mai apoi te înalți pe vîrful picioarelor, / închizi ochii / refuzi auzul. Îți spui în sine: / acum voi zbura. / Apoi zici: / zbor / Și acesta este zborul". Aripa a dispărut: „Trist e acel care-și face oglindă dintr-o aripă de pasăre".

Ultimul segment al zborului se consumă terestru, sub semnul memoriei, simetric cu primul, care se derula la fel, dar sub semnul unei certe promisiuni. „Eroarea" esențială este mărturisită în două versuri memorabile: „Căzusem strîmb cu verbul peste orizont / că l-am făcut să fie-n două". Dar despicarea nu era necesară; se dovedește că ambele ipostaze ale poetului sînt congenere, cuvintele și necuvintele se suprapun, ideile și sentimentele pot coexista. În această nouă lumină, poetul admite, la început, că este „și pasăre și broască țestoasă", ca, mai apoi, să descopere că de fapt, în noua stare nu a pierdut starea de pasăre, chiar dacă nu-l mai tentează Aleph („Ce-a fost de văzut, a văzut vulturoaica!"). Împăcîndu-și dihotomia, poetul este „rege fix de piatră și de stea", dar cu o certare către sine esențială, menită să-i șteargă regretele: „Tu nu-nțelegi că cel mai greu e sentimentul? / Tu nu-nțelegi că sentimentul unei pietre / o smulge și o zboară și-o atîrnă / și-o plutește?". Soluția definitivă, firească pentru Poet, se află în cuvînt. Prin el, în ultimul poem din Noduri și semne, terestrul și cosmicul se împacă. Ba, mai mult, fac schimbul de mesaje esențiale: „Am gîndit un mod atît de dulce / de a se întîlni două cuvinte / încît în jos înfloreau florile / și sus / înverzea iarba. / Am gîndit un mod atît de dulce / de a se izbi două cuvinte / de parcă iarba verde ar înflori / iar florile s-ar ierbi". În aceste Noduri și semne se simte pulsînd și o tentație a adîncului. Coborînd „prin tunelul oranj", Nichita Stănescu nu are viziunea Hadesului, ci a Cîmpiilor Elisee. Dar aceasta e o altă temă, de fapt o promisiune pe care ne-o face Poetul.

RECENZIE

ION ȚUGUI: „Exerciții de existență"

După „Solemnitățile supușilor", acea memorabilă construcție epică despre care s-a vorbit totuși puțin la vremea cuvenită, Ion Țugui își poate permite acest relaxant intermezzo. Ca atare, el dă la iveală o năstrușnică narațiune de proporții căreia-i zice și-i putem zice și roman. Ceea ce nu înseamnă că nu vom lua în serios întreprinderea autorului. După opinia noastră, cartea de față se vrea o probă de virtuozitate vis-à-vis de proza modernă, dacă nu chiar o parodie a supralicitării genului.

Cu o dezinvoltură pe care i-o bănuiam demult, Ion Țugui ridică vălul „misterioaselor" edificii romanești, se amuză copios parcurgîndu-le teritoriile, spre a sfîrși printr-o pantomimă de grațioasă complezență. Pentru că istoria „vieții marelui arhitect Hegemon și a tinerei sale soții Norma" se recompune cu minuțiozitate detectivistă sub privirile cititorului, cititor pentru care Ion Țugui nu pare să aibă vreun secret, luîndu-și-l ca atare drept martor în „peregrinările" sale „de documentare". Și ca să nu existe nici un dubiu, el localizează cu precizie acțiunea — în perimetrul județului Suceava (respectiv, Suceava, Bilca, Ilișești sau Fălticeni) — apelînd din cînd în cînd și la argumentele sau părerile prietenilor săi Marcel Mureșeanu, Platon Pardău, Laurențiu Ulici, Alex Rudeanu și alții. Ba nu uită să facă publică și scrisoarea ce i-a fost adresată (în vremea „anchetării" cazului istorisit) de o anume Maricica, personaj episodic în existența „eroului principal": „Dragă tovarășe Ion Țugui, eu vă zic, numai să nu se audă mai departe". Și iată că s-a auzit.

Lucrînd „cu cărțile pe față", scriitorul renunță la „aureola" ce cu atîta plăcere și-au cultivat-o predecesorii, și nu numai aceia, adoptînd mai degrabă postura de anchetator fără complexe. Motiv de subtile ironii: Norma n-o alungă din casă pe soră-sa „ci a găsit ceea ce unii scriitori numesc soluția a treia"; „pentru a nu lungi vorba, vom trece direct la cauza scandalului"; „exagerat de elastic și gesticulînd ca un arc făcut din fișii de oțel — dacă nu cumva exagerăm noi aici — el ieșise..."; Normescu aflînd, „Din Dicționarul de literatură contemporană al bunului nostru prieten Marian Popa, că noi sîntem muzician, printre altele, s-a arătat zelos de îndatoritor..." etc.

Odată convenția acceptată sîntem gata să-l credem pe cuvînt, aflînd astfel tot ce se poate afla despre cuplul Hegemon-Norma, destrămat ulterior prin apariția lui Deodat, și încă ceva pe deasupra. Acest ceva face de fapt farmecul scrierii lui I. Ț. Sînt plonjări în ireal, fapte și întîmplări care depășesc înțelegerea, ciudățenii speculate cu deosebit rafinament artistic. Sau, cum le definește romancierul „Străniețăți lipsite de precedent și care se insinuează în realitate precum plăsmuirile facile din prejudecățile devenite obsesii". Capitolul final (atenție și la „explicațiile" ce-l preced), unde toate firele se limpezesc, concentrează de fapt întreaga tensiune ideatic-emotivă a volumului. Hegemon, pe numele său real, Calistru Codrea, exclus din iubire, exclus din societate, se dovedește a fi un monstru (vezi nebuneasca sa dorință de „ardere a cărților adunate îngrijorător prin atîtea biblioteci publice și particulare"). Și Hegemon trebuie eliminat. Ceea ce se va și întîmpla.

Parafrazîndu-l, putem spune că prin aceste „Exerciții de existență" Ion Țugui realizează un notabil și deopotrivă de util exercițiu pentru viitoarele sale creații.

Ion BELDEANU

DUMITRU IGNAT: „Phoenix 1 km"

Dumitru Ignat fantazează cu o aparentă ușurință dincolo de care trebuie intuită o conștiincioasă ucenicie la lecția marilor autori de literatură fantastică. Prozele sale, concentrate în suprafețe narative economicoase, se citesc cu deosebit interes deși nu relatează întîmplări extraordinare, care să-ți ia respirația. Sînt doar fapte, după propria-i definire, „ce strică simetria dintre realitate și înțelegere". Deci pînă la un punct, credibile. Și spre edificare ni se oferă chiar o pildă: „O luminare aprinsă în timpul zilei e o stupizenie, ori cel puțin o inutilitate care atrage atenția tuturor, în timp ce miracolul trecerii soarelui... nu emoționează".

Așadar, Dumitru Ignat reia cîteva motive cunoscute pentru care imaginează noi cadre epice: mitul oglinzilor („Leonard"), mitul originilor („O migrare"), cel al chemării de dincolo („Un meșter dintr-o serie"), al mișcării repetabile în timp („Un fragment de veșnicie") sau al evadării din timp („ absență"). Alteori el speculează cu rezultate notabile ceea ce numim a fi coincidențe stranii („Asediile — o teoremă"), situații bizare („Q E D") sau jocuri ale întîmplării („Roman polițist la cerere"). În cîteva rînduri prozatorul trece hotarele basmului, de unde se întoarce nu fără folos. Este cazul schiței „Urme dus și întors", unde convenția dintre ireal și realitatea cea mai evidentă tinde să devină o plăcută asumare. Dealtfel, el nu ezită să apeleze din cînd în cînd la modalitățile specifice folclorului: un meșter fintinar călătorește într-o cetate de vis, pasagerii unui tren văd noaptea luminile unui oraș inexistent, locuitorii unei insule au harul previziunii, existența unei așezări este condiționată de buna funcționare a ceasornicelor etc. O frumoasă povestire, peste care plutește și un aer baladesc, găsim a fi „Cavalerii Mesei Rotunde". Cei trei cavaleri, ispitiți de siluetele a trei încîntătoare fete, pornesc pe trei drumuri diferite în speranța cuceririi lor, nu înainte de a hotărî să se intîlnească „peste un an, la răscruce, oricare ar fi întîmplările și piedicile". Și revederea se produce, în ciuda multor „întîmplări și piedici", dar întreaga aventură nu pare nicidecum încheiată pentru că unul dintre ei „zări la marginea crîngului din apropiere trei domnițe înveșmîntate în haine strălucitoare".

Asemenea proze ar fi dat mai multă consistență plachetei „Phoenix 1 km", ea dovedind disponibilitățile scriitorului pentru construcții narative de amploare. Însă dincolo de această observație ne face plăcere să salutăm în Dumitru Ignat un autor de certă vocație pentru genul abordat.

I. B.

MICHEL TOURNIER (Franța)

Sfîrșitul lui Robinson Crusoe

— Era acolo! Acolo, vedeți, în largul Trinității, la 9°22 latiudine nord. Nu se poate să mă înșel.

Bețivul lovea cu degetul lui înnegrit o bucată de hartă geografică, murdărită cu pete de grăsime și fiecare din afirmațiile lui pasionate stîrnea rîsul pescarilor și al docherilor adunați în jurul mesei noastre.

Era cunoscut. Se bucura de un statut special. Făcea parte din folclorul local. Îl invitasem să bea cu noi ca să auzim cîteva din poveștile lui spuse cu glas răgușit. Cît despre aventura lui, aceasta era în același timp exemplară și sfîșietoare, cum se întîmplă ades.

Cu patruzeci de ani mai devreme dispăruse pe mare ca mulți alții. Numele lui fusese înscris în interiorul bisericii, împreună cu numele întregului echipaj din care făcea parte. Apoi lumea l-a uitat.

Nu într-atît, totuși, încît să nu-l recunoască după douăzeci de ani cînd reapăru, hirsut și vehement, însoțit de un negru. Povestea pe care o zicea oricînd avea prilejul era stupefiantă. Unic supraviețuitor din naufragiul vasului său, ar fi fost singur, pe o insulă populată de capre și papagali, fără acest negru pe care — zicea el — îl salvase de o hoardă de canibali. În sfîrșit, o goeletă engleză îi culesese de acolo și el revenise nu fără să fi avut răgazul de a aduna ceva avere prin diverse traficuri destul de ușoare în marea Caraibelor, în acel timp.

Toată lumea îl sărbătorise. Se căsătorise cu o tînără care i-ar fi putut fi fiică, și viața obișnuită acoperise, aparent, paranteza aceea căscată, de neînțeles, plină de verdeață luxuriantă și de țipete de păsări, deschisă în trecutul lui printr-un capriciu al destinului.

Da, aparent, căci în realitate, din an în an, un ferment surd părea să roadă pe dinăuntru viața familiei lui Robinson. Vineri, servitorul negru sucombase primul. După cîteva luni de conduită ireproșabilă începuse să bea — discret, la început, făcînd apoi din ce în ce mai mult scandal. După aceea survenise întîmplarea cu cele două fete, adăpostite la ospiciul Saint-Esprit și care dăduseră naștere aproape simultan unor copii metiși, semănînd evident unul cu altul. Dubla crimă nu era cumva semnată?

Dar Robinson îl apărase pe Vineri cu o stranie îndîrjire. De ce nu se descotorosea de el? Ce secret — de nemărturisit, poate — îl lega de negru?

În sfîrșit, sume importante au fost furate de la vecinul lor și, înainte chiar de a se face presupuneri, Vineri dispăruse.

— Imbecilul! comentase Robinson. Dacă voia bani ca să plece n-avea decît să-mi ceară.

Și adăugase, imprudent:

— Dealtfel, știu foarte bine unde a plecat!

Cel păgubit de furt prinsese din zbor vorbele și îi ceruse lui Robinson fie să-i dea banii, fie să-i spună unde e hoțul. Robinson, după o rezistență ușoară, plătise.

Dar începînd cu acea zi fusese văzut, din ce în ce mai întunecat, pierzîndu-și timpul pe cheiuri sau în cîrciumile din port și repetînd uneori:

— S-a întors, da, sînt sigur, la ora asta pezevenghiul e acolo!

Căci era adevărat că un inefabil secret îl lega de Vineri, și acest secret era o mică pată verde pe care el, imediat după întoarcere, o adăugase pe oceanul albastru al Caraibelor, ajutat de un cartograf din port. La urma urmei, insula aceea era tinerețea lui, aventura lui frumoasă, grădina lui splendidă și solitară! Ce mai aștepta dar sub cerul ăsta ploios, în orașul noroios, printre negustori și pensionari?

Tînăra lui soție, care avea un fel de înțelepciune a inimii, fu prima care-i ghici suferința stranie și aducătoare de moarte.

— Te plictisești, văd bine. Hai, mărturisește că-ți pare rău după ea!

— Mie? Ești nebună! După ce să-mi pară rău?

— După insula ta pustie, bineînțeles. Și știu ce te împiedică să pleci chiar mîine, știu bine. Eu.

El protesta țipînd, dar cu cît țipa mai tare, cu atît ea era mai sigură că nu se înșelase.

Îl iubea mult și nu putuse niciodată să-i refuze nimic. Muri. Imediat el vîndu casa și pămîntul și pregăti o velieră pentru Caraibe.

Alți ani trecură. Lumea începu să-l uite din nou. Dar cînd reveni, el păru și mai schimbat decît după prima călătorie.

Era ajutor de bucătar la bordul unui cargou vechi cu care venise. Un bărbat îmbătrînit, dărîmat, pe jumătate înecat în alcool.

Ceea ce spuse stîrni ilaritatea generală. De ne-gă-sit! Cu toate lunile de căutare înverșunată, insula lui rămăsese de negăsit. Se cheltuise pe sine în această explorare vană cu o furie disperată, risipindu-și forțele și banii pentru a regăsi acel pămînt al fericirii și libertății care părea pierdut pentru totdeauna.

— Și totuși, aici era! zise el din nou în seara aceea, lovind harta cu degetul.

Atunci un timonier bătrîn, desprinzîndu-se de ceilalți, veni și-l atinse pe umăr.

— Chiar vrei să-ți spun totul, Robinson? Bineînțeles că insula ta pustie e tot acolo. Și chiar pot să te asigur că ai regăsit-o de-adevăratelea!

— Am regăsit-o? Robinson nu mai avea aer. Dar îți spun că...

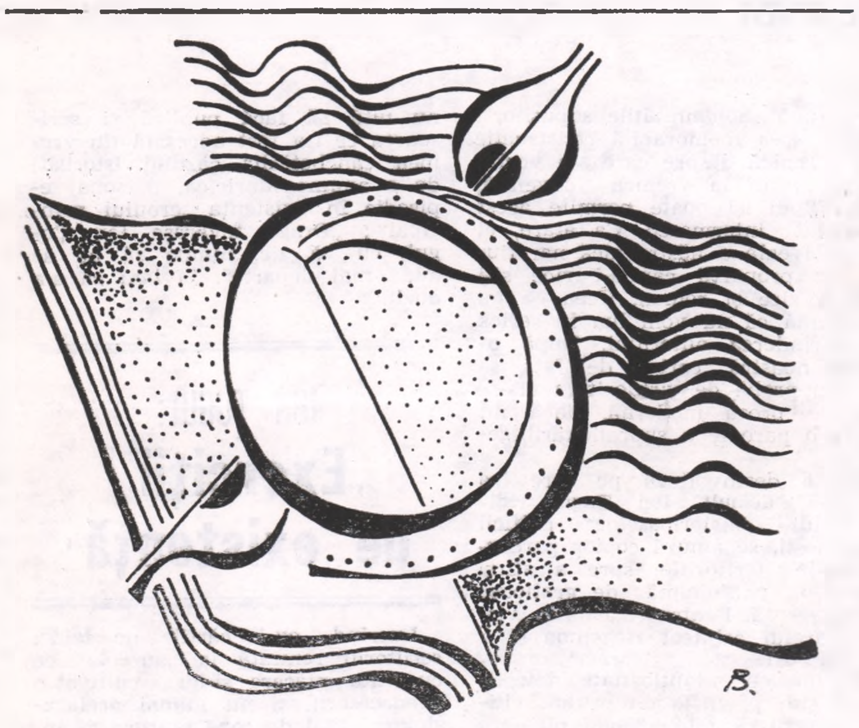
— Ai regăsit-o! Poate chiar ai trecut de zece ori prin fața ei. Dar n-ai recunoscut-o.

— Nu, pentru că a făcut și ea ca tine: a îmbătrînit! Da, da, vezi tu, florile se fac fructe și fructele se fac lemn și lemnul verde se face lemn uscat. Totul se petrece foarte repede la tropice. Dar tu? Privește-te într-o oglindă, prostănacule! și zi-mi dacă insula te-a recunoscut cînd i-ai trecut prin față?

— N-am recunoscut-o?

Robinson nu s-a mai privit în oglindă, sfatul era de prisos. Dar a întors înspre toți oamenii de acolo un chip atît de trist și de pierdut, încît valul de rîsete care abia reîncepea s-a oprit brusc și o mare liniște s-a făcut în tripou.

Traducere de Brîndușa SUMANARU

Desen de Traian BENȚA

FOLTICENII DE VIS

(urmare din pag. I)

gimnaziu, Ion Dragoslav, bolnav, în căsuța lui de pe strada care astăzi îi poartă numele. Nu se pot descrie delicatețea, tactul cu care criticul consacrat, cu o situație morală și literară nediscutată, îl învăluia pe scriitorul uitat, îmbătrînit timpuriu, amărît și sărac. E.L., o știam, avea o foarte moderată apreciere despre valoarea literaturii lui Dragoslav; cauza era rigiditatea criteriilor sale exclusiv beletristice, limitative prin intoleranța lor. E adevărat, Dragoslav nu a fost un scriitor, ci un povestitor. E mai mult decît o nuanță. Scriitorul își cumpănește talentul, și-l economisește, repartizîndu-l egal pe foaia de hîrtie, irigînd un cîmp căruia îi știe foarte bine posibilitățile și limitele. Povestitorul vaticinează, ridică zăgazurile vervei sale, fără teamă de inundație. De aceea, în povestirea lui Dragoslav, inegalități care consternează. Un editor care ar vrea să publice opera sa completă, ar face cel mai perfid serviciu bietului Dragoslav. Dar o antologie inteligent făcută ar revela, spre suprinderea cititorului, un povestitor sfătos, plin de miez, așezat la marginea dintre oraș și sat, bîntuit de sbucium și de neliniște, legat de permanențele și fatalitățile lui: umbrele trecutului, glasurile bătrînilor morți, știmele care bîntuiau moșia lui spirituală de pe Dealul Boianului, Cîmpul lui Clopoțel cu Huciul, Buciumenii și Oprișenii. Toate consistente, pline de viață și de tîlc, fără realism greoi, transfigurate de neliniștea și fiorul Supranaturalului. Totdeauna a fost omul neliniștei, avea o febră permanentă de 37 de grade. Cît despre Supranatural, Dragoslav a atins, o spun fără șovăire, culmi. În general acei care scriu literatură fantastică își iau precauția să pună distanțe între ei și gen, așa de mare le e spaima să nu se creadă că sînt complici cu subiectul. Ciocoism! Nu așa era Dragoslav. Credea cu tărie în realitatea comerțului său cu Duhurile, de care vorbea cu convingere; parcă-i văd chipul speriat, înfiorat de aripa tainelor ce nu se pot spune, cu figura pe care ne-o dă portretul făcut de concetățeanul său, Aurel Băeșu. Și într-o oră în care constelațiile i-au fost binevoitoare, povestitorul a băsnit „Povestea Bisericuței din Huci“, o capo-d-operă a genului fantastic în literatura română, acest foarte vechi și foarte nobil gen care nu suferă mediocritatea și vulgaritatea; dacă i s-ar face o bună leșie ortografică și sintactică, ar fi cu mult cea mai mare reușită a genului fantastic în România: o îmbinare convingătoare între credibil și incredibil, o cumpănire perfectă de însușiri antinomice, realismul transfigurat, fantasticul realizat ca element al vieții cotidiene, care capătă, astfel, o dimensiune pipăibilă dar incomensurabilă. E viața satului românesc de totdeauna, dar metamorfozată de lumina lină a Tărîmului nevăzut, pe care nu o știi de unde vine.

Neliniștea lui Dragoslav mă duce la angoasa lui Anton Holban, printr-o traiectorie logică. Simt că cititorul este incredul, de aceea voi căuta să mă explic. Amîndoi sînt folticineni, complici măcar prin proximitate. Pare un paradox să pun alături un primitiv, aproape agramat, care niciodată nu s-a desprins de știmele livezilor natale, de un analist exclusiv citadin, care nu se simțea bine decît pe patul de cuie întoarse cu vîrful în sus, pe care se întindea cu voluptate, fachir de pe apa Șomuzului.

Era vărul meu mai mare, fiul unei surori a lui Eugen, doamnă distinsă și foarte frumoasă, cu un gust morbid pentru nenorocire: în privința asta a fost servită cu prisosință. Fiul, un jupuit viu, îi semăna leit, nesimțindu-se mai bine nicăieri, decît între două pieptene de sîrmă, din acelea cu care se scarmănă lîna. Dar la Anton nu era un viciu dobîndit: spaima se înscria congenitală în horoscopul lui. În viață și în scris refuza orice compromis cu odihna; era un heautontimoromenos, care-și făcea harakiri fără răgaz cu tăiușul unui imens talent de analiză, oprindu-se acolo unde analiza risca să devie gratuitate, refuzînd orice truc de meserie literară, orice facilitate. „Ce caut eu în țara lui Ionel Teodoreanu?“ obișnuia să spună.

Această analiză fără răgaz a dus pînă la termenul ei necesar, fărîmițarea eului; atunci prin țesutul calcinat al vieții obișnuite, i s-a dezvăluit Abisul, așa cum i se manifesta prin toxicitatea muzicii: muzica letală, filtru al morții. Îi suferea îmbrățișarea asemănătoare cu aceea a Sfinxului, cînd nu i se răspunde la întrebare. Extrem de cinstit, a plătit cu viața înfringerea. Da, acesta a fost Anton Holban: un om care nu răspunsese la întrebarea Sfinxului.

În incinta interzisă, în temenos, se ridică altă umbră, aceea a lui Aurel George Stino, indisolubil solidar cu casa bătrînă de o sută douăzeci de ani. Cum în Evul Mediu, oamenii erau adscripti glebi, așa era el adscriptum Domi, legat de ea în sensul feodal al cuvîntului și tocmai de aceea își cîștiga în mod paradoxal autonomia, care atingea toată Europa și alte continente. I-o permiteau cultura și eleganța lui morală, care suscitau unde analoge în prietenii lui nevăzuți dar cunoscuți din întreaga lume. Vasta lui publicistică era aceea a unui cosmopolit, dedicată și incisivă, permițîndu-și luxul amploarei, pentru că problema înrădăcinării nu se punea la el: era prenatală. În odaia cu grinzi de stejar, convorbirile dintre noi se prelungeau în tăceri semnificative. Prieten intim și coleg cu Anton Holban, erau uniți prin același cult fervent al muzicii. Și-a lăsat vasta lui bibliotecă „Galeriei oamenilor de seamă“, pe care eu și frate-meu Horia am întemeiat-o în casa părintească.

Acum trecem în lumea celor vii.

Diferența de vîrstă a făcut să nu „cunosc“ pe fratele meu Horia decît la maturitatea lui. În afară de elementele constituite din cultură, de educație și de inteligență, care erau oarecum considerate ca firești în familie, m-a izbit un talent pe care însă îl vedeam manifestîndu-se în viitor mai ales în eseul liric. Se poate închipui mirarea mea cînd s-a manifestat convingător în disciplina scenică, cu talentul și vigoarea, cu notațiunea incisivă și realistă, pe care toată lumea le știe. Totuși am încredere în prima mea impresie: ceea ce va da durată teatrului lui Horia e primul său fond de lirism lucid, fără de care fluxul realist s-ar risipi ca nisipul printre degete, pentru că „naturalul“ și „iluzoriul“ sînt termeni convertibili.

CONSEMNĂRI

● Caiete botoșenene

Gestul de incontestabilă utilitate al revistei Ateneu din Bacău de a tipări în colaborare cu Comitetul județean de cultură și educație socialistă Botoșani, începînd din ianuarie, Caietele botoșănene, se înseriază acelor demersuri culturale majore menite să pună în lumină mereu alte și alte spații și forțe ale literaturii noastre. Realizatorii din Botoșani ai celor patru pagini ale Caietelor... (Lucian Valea, Gh. Jauca, Dumitru Ignat și Dumitru Țiganiuc) oferă cititorilor un prim număr promițător. Reținem întîi de toate, interviul luat de Dumitru Ignat profesorului Dumitru Murărașu, remarcabil cunoscător al operei eminesciene („Importantă pentru un eminescolog este cunoașterea profundă a operei, cea publicată și cea manuscrisă. Apoi realizarea unei bibliografii, pe care fiecare trebuie să și-o facă singur. Și trebuie să ai și o metodă, care reiese din chiar opera eminesciană în ansamblul ei.“), poemele semnate de Gellu Dorian, la rubrica Portret liric, care se dorește, sperăm, permanentă, precum și impresiile tînărului dirijor botoșănean Teodor Romașcanu, scrise cu nerv și acumulînd date foarte interesante despre întîlnirile sale cu celebrul Generalmusikdirektor al Filarmonicii din München, Sergiu Celibidache. Cronica literară, semnată de Lucian Valea, ia în discuție cartea de proză a lui Dumitru Ignat, Phoenix 1 km., apărută recent la Editura Junimea (mai puțin inspirat ni se pare titlul rubricii, „Pe margini de cărți“), care anunță „un scriitor format, stăpîn pe uneltele sale“. O proză („Pasărea pe limba ei“) de Dorin Baciu, recenzia lui Valentin Ciucă la Dicționarul de artă modernă al lui Constantin Prut (un alt botoșănean), informații despre cercetarea arheologică (Paul Șadurschi) sau valorificarea folclorului local (Dumitru Lavric), împlinesc profilul Caietelor... și anunță, într-un fel, orientările sub incidența cărora se află publicația botoșăneană.

M M

● Salon artistic

În ziua de 26 ianuarie a.c., cenaclul literar „Nicolae Labiș“ a fost oaspetele colectivului de oameni ai muncii de la Întreprinderea integrată de lînă Suceava, realizînd un spectacol de muzică și poezie patriotică dedicat împlinirii a 50 de ani de activitate revoluționară și aniversării zilei de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Momentele de poezie susținute de Arcadie Arbore, Eusebie Cunescu, Liviu Popescu, Viorica Petrovici, Vasile Ciprian Stoleru, Ioan Negriuc, Ion Drăgușanu, Ion Cozmei și Constantin Cernica, au fost completate de un program muzical oferit de grupul coral cameral al Liceului sanitar din municipiu, dirijat de Marian Paiade, precum și de un bogat recital folk prezentat de Niculina și Mircea Pintilie, Tania și Ion Cozmei, Amadeo și Nicoleta Grigorean și de cenaclul „Mugur de vers“ al Casei pionierilor și șoimilor patriei din Suceava. (V.R.)

● Expoziția de pictură Ileana Bardă

Impresia generală a expoziției deschisă la „Galeria de artă“ din Suceava de Ileana Bardă este aceea că autoarea prezintă o caldă și calmă pictură, de suflet.“ Sintetic definită, arta ei trăiește prin transcrierea formelor cu claritate, dialogînd cu lumina și umbra — dozate exact — într-un cadru compozițional cu prețiozitate elaborat, distribuind formele cu respect pentru motivul pictural. Adoptînd soluția clasică a raportului de echilibru între compoziție și structurile sale, autoarea ne prezintă o adevărată serie de „elegii“ cromatice, cu o tematică des întîlnită: naturi statice, flori, peisaje, portret. Lirismul și căldura lucrărilor, afișate cu credința în posibilitățile limbajului tradițional, devin generatoare de stări de spirit. În această direcție se poate vorbi de o recuperare a peisajului, ca pretext de variațiuni cromatice, de o percepție tandră, dincolo de sentimentalism, a naturilor statice, de o mizare pe doza de plasticitate intrinsecă în cazul florilor. (P.D.)

● Decada culturii dornene

În perioada 7—16 februarie a.c. s-a desfășurat a treia ediție a „Decadei culturii dornene“. Cu acest prilej în întreprinderi și instituții, la casa de cultură și clubul stațiunii balneare, în școli, la biblioteca orășenească au avut loc expuneri, simpozioane, dezbateri, mese rotunde, schimburi de experiențe, expoziții, precum și spectacole ale formațiilor artistice din Vatra Dornei. În cadrul „Zilelor teatrului“ au fost prezente colectivele teatrelor populare din Cîmpulung Moldovenesc, Suceava și din orașul gazdă. Dintre manifestările literare semnalăm întîlnirile cenaclului literar dornean cu oameni ai muncii de la U.F.E.T. Iacobeni, un medalion literar „Ion Luca Caragiale“, lansările volumelor „Limita de vîrstă“ de Platon Pardău și „Confidență în parcul orașului“ de Onu Cazan, prezentate de Cornelia Maria Savu. (P.D.)

● Cenaclu

La întîlnirea de lucru din 25 ianuarie a.c. a cenaclului sucevean „Nicolae Labiș“ au citit Constantin Bulboacă (poezie) și Ion Drăgușanu (proză). Discuțiile la care au participat Vasile Stoleru, Dan Antonescu, Viorica Petrovici, Ion Drăgușanu, Constantin Ungureanu, Ion Cozmei, Constantin Cernica, Ioan Negriuc, Ștefania Bâcu și Victor Rusu, au arătat că poezia lui Constantin Bulboacă rămîne la nivelul modest al încercărilor, cu meritul de a conține semnele unui efort de cristalizare a personalității lirice. Proza lui Ion Drăgușanu, insuficient ferită de lirism, apare ca o elaborare inconsistentă, nedefinibilă în raport cu rigorile epicului.

Următoarea ședință, la care au citit Constantin Cojocar (proză) și Liviu Popescu (poezie) a dat prilejul celor care au luat cuvîntul (Ion Drăgușanu, Vasile Stoleru, Ioan Negriuc, Constantin Ungureanu, Constantin Cojocar, Ion Cozmei, Constantin Cernica, Ștefania Bâcu, Victor Rusu) să arate că proza lui Constantin Cojocar, remarcabilă prin construcție, compune un spațiu epic populat de personaje-simbol, aflate în dialog și menite să delimiteze anumite zone ale conștiinței naratorului. Poezia lui Liviu Popescu, cerebrală, eliptică, tinde spre esențializarea emoției într-un discurs sincopat, adesea insuficient sieși. (V.R.)

● Felurimi...

■ Memento

a) Pentru femei, în exclusivitate: „Dacă mai ai bani, / trimite-mi un pulover și izmene. / Iar m-a cuprins durerea de șale. / Și vezi, nu uita, / Femeia întemnițatului trebuie / Să gîndească numai la lucruri bune.“ Nâzim Hikmet, „Antologie de poezie turcă“, p. 126. Cum e scriitorul turc e și... Ion Budai-Deleanu: „O! voi muieri prea slabe dă minte, / Luați sama la heste cuvinte!“, „Țiganiada“, cîntecul IX. Vezi și Sadoveanu: „Dacă, de Paști, te duci cumva la țară, / Te sfătuiesc să fii prudentă și cuminte“, „Daim“, „Sfaturi“...

b) Pentru bărbați, în exclusivitate: „... bărbații sînt adesea cucuvele gînditoare cu ochi rotunzi sau vulturi setoși de pradă, cu ciocul încovoiat, vulturi pleșuvi cu gîtul ridicat sau curcani cu creasta sîngerie, care gargarisesc fără încetare“, Artur Lundkvist, „Fantezie despre Goya“, p. 96.

■ De-ale profesorilor: „Trăsnea e un «tragic»“, George Munteanu, „Istoria literaturii române“, p. 380; Ion Rotaru (despre „Ploaia de iunie“, de Al. Sahia): „Impresia generală e de plodire impetuoasă, singurul mod de a înfrunta sărăcia la truditorii pămîntului“, „O istorie a literaturii...“, vol. 2, p. 377.

■ Ultimul suspin: „Șoarecele este un animal pasionant și foarte simpatic. În Mexic, cînd ajunsesem să am patruzeci, i-am părăsit ducîndu-i în munți“. Doamne ferește! — Luis Buñuel, „Ultimul suspin“, în „România literară“, nr. 35/1982.

■ Crede și nu cerceta! „Multă vreme, printre lucrurile mele am dat peste o veche cutie de bomboane pe care, de cîte ori voiam să văd ce-i cu ea, mai că-mi scăpa din mînă. Era plină cu lamele de ras pe care le folosisem de-a lungul multor decenii și, dintr-o ciudată pornire sentimentală, nu mă îndurasem să le arunc. Nu știu ce se va fi întîmplat, dar, de la un timp, nu le mai văd. Poate că se rade dracul cu ele, fiindcă el face să-mi dispară fără urme lucrurile din casă“, Geo Bogza, în „România literară“, nr. 45, joi 4 noiembrie 1982, p. 7.

DUMITRU BRĂDĂȚAN

REALIZATORI: Ion BELDEANU, Constantin BLĂNARU, George DAMIAN, Viorel DÂRJA, Ion CARP FLUERICI, Mihail IORDACHE, Gh. LUPU, Marcel MUREȘEANU, Ion PARANICI, Mircea TINESCU, Alexandru TOMA.

Tehnoredactare: Valentin MILICI